

SURÁNYI RÁCHEL

BOURDIEU ÉS AZ IZRAELBEN ÉLŐ MAGYAROK IDENTITÁS- ÉS INTEGRÁCIÓ-STRATÉGIÁJA

Absztrakt

Bourdieu társadalmi tér elméletét többen is alkalmazták már a migráció, és azon belül is az integráció kutatásánál. Ez a tanulmány – a korábbiakhoz hasonlóan – is azt kísérli meg, hogy ezt az elméletet egy ilyen kontextusban tárgyalja. Az Izraelben élő magyarok identitás és integráció-stratégiája lévén a fókuszban, a tanulmány célja, hogy megvizsgálja, milyen pozícióban helyezkednek el az interjúalanyok, illetve milyen tőkékkel és habitusokkal rendelkeznek.

Abstract

Bourdieu's social field theory was applied repeatedly in migration studies. This paper – similarly to the previous ones – uses this theory in such context. The research topic is the identification and integration strategies of Hungarians in Israel. Hence, the aim of this paper is to examine in what field the interviewees are situated and what capitals and habitus they possess.

Bevezetés

Ebben a dolgozatban azt fogom megvizsgálni, milyen pozícióban helyezkednek el a kutatásban résztvevő interjúalanyaim, és milyen habitusok kapcsolódnak ehhez. Az Izraelben élő magyarok identitásának és integrációjának kutatása kvalitatív módszertannal készült: több mint hetven interjút készítettem – két alcsoporttal. Az egyik nagyobb alcsoportot (negyvenhatan) azok képezik, akik jelenleg is (vagy legalábbis az interjú készítésekor) Izraelben élnek, míg a másik részük (huszonheten) jelenleg egy másik országban (többségük Magyarországon, míg egy-egy Németországban, Ausztriában vagy Észak-Amerikában) él. A kutatás célja feltáró kutatást készíteni az eddig nem (vagy csak szakdolgozatok keretében) kutatott csoportról. Az Izraelben élő magyarság érdekessége és talán különlegessége abban áll, hogy ugyan a számuk az izraeli kontextusban (vagyis az össz-bevándorláshoz képest) és az európai kontextusban (a kiküldő országokhoz képest) a magyar zsidóság kivándorlása egyaránt elhanyagolható, ezen belül a különböző (OECD és KSH számokra alapozó) becslések szerint nagyon magas a vissza-

térők aránya. Ahhoz, hogy ezt a jelenséget megértsük, szükséges egy ilyen kutatás. A végleges tanulmány tehát részben javaslatokból fog állni, melyek a sikeresebb izraeli integrációt célozzák meg. Azonban a minta nem-reprezentativitása miatt az eredmények nem általánosíthatóak. Így az eredményeim kizárólag az interjúalanyaimra igazak – és nem az Izraelben élő magyarság egészére.

Az elmélet alkalmazása migrációs kutatásban nem idegen terep: ebben a kontextusban Péter Zoltán a Bécsben élő magyarok felmérésénél is ezt a vonalat követte (2005). De ezen kívül számos más tanulmány született, ahol az elmélet különböző részeit használták fel a bevándorlók integrációjának vizsgálatához (néhány példa: McKay 2001; Friedmann 2002). A dolgozat első felében bizonyítom a Bourdieu-i elmélet alkalmazhatóságát az elemzés alatt álló csoportra. Ezt követően részletezem az elméletet, majd bemutatom röviden az eredményeimet és végül konklúzióval zárom.

Mi a kapcsolat Bourdieu és az izraeli magyarok között?

Bourdieu egyik legfontosabb kutatási területe a társadalmi reprodukció: azt vizsgálta, hogy a társadalmi osztályok hogyan tartják meg szerepüket, s ezt a tőkeelmélettel magyarázta. Ennek újdonsága abban áll, hogy az eredeti értelemben vett tőke csak a gazdasági tőkére vonatkozik. „A tár-

sadalmi világ struktúráját és működését akkor ítélné meg csak helyesen, ha a tőke fogalmát nem csupán a közgazdaságtanból ismert formában, hanem *valamennyi megjelenési formájában* vezetjük be” (Bourdieu 1999: 156, eredeti kiemelés). Bourdieu elméletének további erénye, hogy kontextus-specifikus: *„Ügyelnünk kell arra, hogy ne tekintsük egy adott csoport (legyenek nemesek, samurájok vagy akár munkások vagy alkalmazottak) szükségszerű és lényegi tulajdonságainak azokat a jellemzőket, amelyekkel csupán egy adott pillanatban, meghatározott társadalmi térben elfoglalt pozíciójának következtében rendelkezik a lehetséges javak és gyakorlatok kínálatának pillanatnyi állapota szerint. Vagyis minden társadalmat minden pillanatban társadalmi pozíciók összességének kell tekintünk, amelyek egyenként megfeleltethetők bizonyos tevékenységek (golfozás vagy zongorázás) és javak (nyaraló vagy nagy értékű festmény) együtteseinek (homológia)”. (Bourdieu 2002: 15).*

Mező, tőke és habitus

A mező a társadalmi térnek egy szegmensére vonatkozik. Társadalmi tér alatt pedig az emberek közötti társadalmi távolságot leíró, nem fizikálisan értelmezendő teret kell érteni. Társadalmi távolság a jövedelem, iskolai végzettség és egyéb szocio-demográfiai tényezők mentén alakul ki a társadalom tagjai és csoportjai között. Ebben a térben a cselekvők folyamatosan

versenyeznek az erőforrásokért. Ezért, mivel ezek a különbségek változnak az ember élete során, ez a tér nem statikus. A mező határa vitatott, de feltétlenül lehatárolt.

„A társadalmi mező pozíciók többdimenziós tereként írható le úgy, hogy minden aktuális pozíciót egy többdimenziós koordinátarendszerben határozunk meg, amelynek értékei a különböző releváns változók értékeinek felelnek meg. Így a cselekvők eloszlását az egyik dimenzióban az általuk birtokolt tőke össz mennyisége, míg a másik dimenzióban az általuk birtokolt tőke összetétele határozza meg – vagyis az, hogy a különböző tőkefajták a birtokukban lévő összes tőkemennyiségen belül mekkora részarányt képviselnek” (Bourdieu 2010: 166).

Mivel Bourdieu szerint a szociológus feladata a társadalom leleplezése, a társadalmi egyenlőtlenségekre sok hangsúlyt fektetett.

A fent említett erőforrások, melyekért a harc folyik, az úgynevezett tőkék. A tőke fogalmát Bourdieu kiterjesztette és három, illetve egy negyedik – absztrakt – tőkefajta között különböztet meg egymástól: gazdasági, kulturális, társadalmi és szimbolikus. *„A tőke vagy anyagi formában, vagy elsajátított, 'inkorporált' formában felhalmozott munka”* (Bourdieu 1999: 156). A tőkék mindegyike pénzzé transzformálható, a különbség a gazdasági és a másik két tőkefajta között, hogy míg az előbbi közvetlenül, az utóbbiak csak közvetetten konvertálhatóak pénzzé (Bourdieu 1999). Ezentúl mindegyik tőkefajtának a felhalmozása az idő függvénye. A tőkék eloszlása tükrözi a társadalmi világ struktúráját, illetve leírja a belső harcokat. Bourdieu (2002) nem önmagában vizsgálja ezeket a tőkét, hanem egymással összefüggésben, amit ő relationalitásnak hív. A kulturális tőkének további három altípusát különbözteti meg: inkorporált, intézményesült és objektivált (1999: 159-166). Az inkorporált tőke egy belsővé tett képességet, tehetséget vagy tudást takar, melynek elsajátítása a szocializáció során történik, tehát nem adható át rövid idő alatt. Személyes befektetést igényel ezeknek elsajátítása. Az intézményesült tőke az inkorporált tőke intézmények által hitelesített verziójának tekinthető, például ilyen egy diploma, egy bizonyítvány, stb. Megszerzéséhez az időn kívül gazdasági tőkére van szükség. Az objektivált, vagy tárgyasult tőke olyan tárgyakra vonatkozik, melyek kulturális értékkel bírnak. Ilyen például egy könyv vagy egy festmény. Mivel könnyen átadható és a legmegfoghatóbb formája a kulturális tőkéknek, ez hasonlít a legjobban a gazdasági tőkére. Ezenfelül ennek elsajátítása nemcsak személyesen történhet. A három altípus nem különíthető el egymástól: ahogy fentebb is említettem, az inkorporált tőke nélkül az intézményesült tőke nem szerzhető meg (tudás nélkül nehéz papírt szerezni az adott tudásról), inkorporált tőkéhez objektivált tőke szükséges (hiszen ezt a tudást valamilyen eszköz segítségével szerezzük meg) és ennek megszerzése pedig inkorporált tőkét feltételez (mert az elsajátítása tudást feltételez). A kulturális tőke koncepciója fontos

előrelépés a társadalom- és nyelvtudományok területén egyaránt: a kultúra erőforrásként való megfogalmazása lehetőséget nyújt a fogalom egy új megközelítésére (Lareau – Weininger 2003). Bourdieu fontosnak tartotta, hogy ne csak gazdasági értékekkel fogjuk meg a társadalmat, hanem a kultúrára is sok hangsúlyt tegyünk.

Ehhez képest a társadalmi tőke kapcsolatok révén elérhető erőforrás, vagyis egy csoporthoz való tartozáson alapszik (Bourdieu 1999: 167-172). Nagysága a kapcsolati háló nagyságától, illetve a hálóban lévő emberek tőkéjétől és erőforrás-megosztási hajlandóságától függ, vagyis a kapcsolatainak mobilizálhatóságától, melyet később a saját hasznára fordít. Végül pedig a szimbolikus tőke egy olyan absztrakt tőkefajta, mely a birtokolt javak társadalmi eszmei értékét fejezi ki, tehát kultúránként változhat. Ezek az erőforrások becsület, presztízs és elismerés útján válnak elérhetővé. A tőkék átválthatóak egymásba, de ezek a rekonverziós stratégiák már az egyén helyzetétől, motivációjától stb. függenek – ahogy látni is fogjuk.

A cselekvő és a mező között a habitus közvetít: míg a habitus a mező lenyomata, mely a szocializáció során vésődik a cselekvőbe, egyúttal a cselekvéseinket is ez generálja. Habár a fogalmat már korábban is használták (Szívós 2009), Bourdieu népszerűsítette a szociológia területén először. Bourdieu a módszertani individualizmus és kollektivizmus közti dichotómia eltörlésére vagy feloldására törekedett,

mely előbbit a szabad cselekvések, míg az utóbbi a társadalmilag determinált struktúrák jellemzik. A habitus ennek az egyik eszköze: a társadalmi elvárások és értékrendszer beépítése a diszpozícióba (Kelyly – Lusi 2006). A fogalom kialakulását fontosnak tartom témám szempontjából. Bourdieu Algériában végzett megfigyelései során észrevette, hogy a városba költözött parasztok fenntartják bizonyos szokásaikat, melyek teljesen, vagy részben elvesztik céljukat a környezetváltozásnak köszönhetően. Ez indította meg az elmélet megalkotására, mondván, hogy bizonyos szokásokat megtartunk – hiába válnak okafogyottá (Szívós 2009). Az elmélet kontextusa szorosán kapcsolódik az Izraelben élő magyarok helyzetéhez, akik szintén környezetet váltanak.

Az elmélet alkalmazása

Ebben a dolgozatban tehát azt szeretném megvizsgálni, hogy a 73 interjúalanyom, illetve amennyit az Izraelben élő magyarokról lehet tudni általában, milyen tőkékkel rendelkeznek, milyen habitusokat gyakorolnak és milyen mezőben helyezkednek el a bourdieu-i szemlélet alapján.

Az integráció szintjének mérését két tényezőcsoportra lehet osztani: az objektív és a szubjektív mérőkre. Míg ez utóbbi az egyén érzésén, vagyis a hovatartozás élményén és elégedettségén alapszik (Amit 2010), az objektív faktorokhoz az illető munkaerő-piaci státusza, lakhatása, egész-

ségügyi helyzete és az iskolázottsága tartozik (ld. például Ager & Strand 2008). Ezenkívül természetesen fontos tényezők még a nyelvtudás, a társadalmi kapcsolatok (Ager & Strand 2008) meg az állampolgárság megszerzéséhez szükséges feltételek és annak nehézségi foka (Castles & Miller 2014, King & Skeldon 2010, Kovács 2011). A bourdieui elméletre lefordítva, a társadalmi kapcsolatok értelemszerűen a társadalmi tőkével egyeznek meg, a nyelvtudás és az iskolai végzettség a kulturális tőkének egy nagyobb részéről adnak számot (még ha nem is teljesen kielégítően), míg a lakhatás, a munkaerő-piaci státusz és az anyagi helyzet, mely utóbbi részben ez utóbbiból következik, a gazdasági tőkével való ellátottságot fejezik ki. Ezekből lehet következtetni, hogy mely mezőben helyezkednek el az izraeli magyarok. A habitus pedig az interjúban elmondott és részletesebben kifejtett életmódból szűrhető ki, amennyiben kitértünk mind a migráció előtti, mind a migráció utáni életükre.

Tőkeviszonyok

Tekintve a gazdasági tőkéjüket, az izraeli magyarok – ahogy a migránsok általában – hatalmas változáson mennek keresztül az áttelepülés során. Ahogy a Kovács András-féle kutatás (2004: 15) kimutatta, a magyarországi zsidóság a magyar társadalmi átlagnál jobb pozícióban van, habár biztosan nem állítható, csak valószínűsíthető, hogy az Izraelbe vándorlók között is sok a jó gazdasági helyzetből kiinduló egyén. Ezt a nézetet az egyik interjúalanyom (18) is osztja: *„Ritkák a szegény zsidó családok. Hozzá vannak szokva az elkényeztetéshez, mert jó pénzügyi háttérrel jönnek. Idejönnek, és kezdenek a nulláról”*. Az egyik munkahipotézisem,¹ hogy az interjúalanyaim nagy része azok közül, akik visszatértek, azért hagyta el Izraelt, mert gazdaságilag nem volt kedvező a helyzetük Izraelben. Köztudott, hogy Magyarországon a lakástulajdonlás elterjedt forma, míg Izraelben egy lakás birtoklásához sok pénzre van szükség (tehát egy magyarországi lakás árából egy izraeli lakás tizedét sem lehet megvásárolni). Tehát még azok is, akik viszonylag (a magyarországi viszonylatban legalábbis) jó helyzetből jönnek, megszenvedik a bevándorlást. A gazdasági helyzet tehát nagyon fontos szempont az indulásnál. Többen fejezték ki magukat Interjúalany49-hez hasonlóan: *„Amíg meg nem tanulod jól a nyelvet, amíg ki nem tudod fejezni magadat és megérteni, hogy mi történik körülötted, mindenki hátrányos helyzetben van – hacsak nem nagyon sok pénzzel jön”*. Összességében nem könnyű gazdaságilag megélni, ahogy Interjúalany4 ezt kifejezte:

Egy olyan helyet választottam, ahova, ha nincs ideológiai kötődése az embernek, nem éri meg jönni. [...] Ahol mi élünk, tényleg a leggyönyörűbb és legcsodálatosabb ország, de nyilvánvalóan azok jönnek ide, akiknek van ideológiai kötődése, mert gazdaságilag egyáltalán

¹ Mivel az interjúk még feldolgozás alatt állnak, és mert egy kvalitatív kutatásnál nem szokás hipotéziseket felállítani, munkahipotézisnek hívom az első benyomás alapján tett állításokat.

nem éri meg, hogy úgy mondjam. Nagyon sokáig tart, amíg stabilizálódunk annak ellenére, hogy mindketten rendszeren dolgozunk, mindketten tanult emberek vagyunk, stb.

Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy az izraeli kedvezményes bevándorlás-politika kedvezményekre jogosítja fel az odavándorlókat. Ez az ösztönző mechanizmus kevés más országra jellemző, és sokban közrejátszik a magyar (és más csoportok) migrációs döntésében (az előbbire bővebben lásd Váczi 2014, az oroszok esetében lásd például: Leshem & Shiron 2004; Tsuda 2009).

Ahogy ezekből az idézetekből kiderül, a munkavállalás, a korábbi anyagi helyzet és a nyelvtudás tehát szorosan összefügg. Interjúalanyaimra (azok közül, akik ma is Izraelben élnek) általában jellemző egy közepes² gazdasági pozíció, mely azonban társadalmi és kulturális tőkétől is függ, illetve attól, hogy milyen volt korábban a helyzetük. Ami lakáshelyzetüket illeti, összességében azt el lehet mondani, hogy 1) akinek izraeli párja van, könnyebben jut lakáshoz, vagy 2) aki párban ment ki és olyan szándékkal, hogy örökre kint szeretne maradni, hajlandóbbak befektetni egy lakáskölcsönbe (amihez az izraeli állam támogatást ad – bizonyos feltételek mellett).

Kulturális tőkájuk tekintetében összetettebb a helyzet. Egyfelől a magukkal hozott intézményesült kulturális tőke alatt a legmagasabb iskolai végzettséget és egyéb

papíron is bizonyítható tudást (pl. nyelvvizsga bizonyítvány) lehet elsősorban érteni. Mivel az interjúalanyaim egy jó része 18 éves korában vágott neki a migrációnak, ők érettségivel rendelkeztek, míg az idősebb korban érkezők közül sokan diplomával rendelkeztek. Ez nem mindig jelent előnyt, ahogy Interjúalany22 meséli: *„Minél magasabbról jössz, annál nehezebb, ahogy én látom. [...] Először is, az étellánc alján vagy. Még akkor is ha kúl voltál Magyarországon, mert 2-3 nyelvet beszélsz, itt ez nem egy újdonság. Itt ez nem újdonság. Nincsenek olyan munkák, ahol két-három nyelven folyékonyan beszélő embereket keresnek”.* Egy másik fontos ismérve a kulturális tőkének, és amiről Bourdieu is sokat írt, az a nyelv. Az izraeli bevándorlásnál természetesen főleg a héber nyelvtudást kell érteni ezalatt.

Én: És mit gondolsz, mi a titka a sikeres integrációnak, vagy ha visszamész Izraelbe, mit fogsz másképp csinálni?

Interjúalany50: [...] Öööö... Ezt [utalva az előtte elhangzottakra], és majd megpróbálok héberül beszélni. Mert ez volt a legnagyobb hibám. Amikor valaki héberül próbál – azok, akik nem hajlandóak semmit mondani, ők³ – még annak ellenére is, hogy mindenki beszél angolul, akadályokba fognak ütközni előbb-utóbb. Egy ideig elvagy [az angollal], de hosszútávon nem elég.

² Anélkül, hogy belemennék a részletezésébe, a közepes alatt azt értem, aki nem szenved hiányt anyagiakban, de nem is tud sokat tartalékolni.

³ Ez annak a jelzése, amikor az interjúalany megszakítja a saját gondolatmenetét.

A héber nyelvtudás azonban jelen lehet a Bourdieu által definiált kulturális tőke mindkét formájában: inkorporált és intézményesült. Izraelben – az interjúalanyaim elmondása alapján – nem feltétlen szükséges, hogy papírt tudjanak felmutatni erről, elég, ha héberül zajlik az állásinterjú, azonban a nyelv használata elősegíti az integrációt. Amikor arról kérdeztem az interjúalanyokat (mindkét alcsoportban), hogy szerintük mitől lesz Izraelben egy magyar integrációja sikeres, az egyik leggyakrabban említett indok a nyelvtudás volt – azonban csak az Izraelben élők csoportjában. A harmadik típusú, tárgyiasult kulturális tőkének talán kevesebb jelentősége van egy bevándorló helyzetében. Az, hogy hány könyvvel és egyéb tárggyal rendelkeznek, kevésbé segíti őket hozzá a sikeres integrációhoz. Az interjúkban ez a téma a magyarországi helyzettel való összehasonlítás kontextusában fordult elő. Például arról számolt be Interjúalany22, hogy milyen elképzelése volt a zsidókról korábban, és ez hogyan alakult át Izraelben: „*Steiner Kristóf⁴ beszélt erről az illúzióról, hogy a zsidók kulturált emberek. Mert Magyarországon ez tényleg így van. És ez sokkolta őt, hogy ez nem így van. És ez tényleg igaz. Nekem is volt egy ilyen illúzióm, hogy itt magasabb kulturális háttér van, de viszonylag hamar rájön az ember, hogy ez nem így van*”. Tehát a kulturális tőke e formájának és inkorporált formájának egyaránt talán kevesebb szerepe van, sőt, még hátrányos is lehet az izraeli integrációnál. Egy másik interjúalany (2) az inkorporált tőke felhasználatlanságáról számolt be:

Tudom, hogy a gyökereim itt vannak, a kultúrámm itt van. Nem, a gyökereim eltűntek, de a kultúrámm itt van. Ha valakivel elkezdek beszélgetni és a beszélgetés olyan, akkor József Attila és mindenféle más idézetek fognak feljönni: ez sose lesz meg Izraelben. Tudom, hogy van ilyen, láttam egy beszélgetést, ahol pingpongoztak különböző bibliai idézetekkel, ahogy mi is csináljuk a helyi idézeteinkkel. Ez nekem sose lesz meg. És ez rendben van. Mindig van valami, amit elveszít az ember.

Ami a társadalmi tőkét illeti, köztudott, hogy a bevándorlók hátrányt szenvednek a kapcsolataik hiánya miatt. Ezt kompenzálандó, mind családi, mind közösségi szinten igyekeznek pótolni – szerveződések és társadalmi hálózatok kialakítása révén (Portes 1998). Ennek egyik előnye a könnyebb munkához jutás. Ezt Sanders és Nee (1996) kutatása alátámasztja az amerikai kontextusban, míg az izraeli kontextusban sokan (például Rajzman & Semyonov 1998, Remennick 2003b) foglalkoznak ezzel. Azonban ahogy ez fokozottan igaz az orosz ajkú bevándorlókra, az Izraelben élő magyaroknál kevésbé észlelhető ennek jelenléte. (Természetesen ez összefüggésben van a magyarok kisebb számával és szétszórtabb földrajzi elhelyezkedésével.) Sőt, egy ezzel ellenkező jelenséggel találtam magam szemben: több interjúalanyom számolt be arról, hogy ők hogyan kerülték (vagy még mindig kerülnek) messziről a kint élő sorstársaik társaságát többnyire

⁴ Magyarországon is ismert celeb, aki jelenleg Izraelben él.

azért, mert „lehúzóknak találják őket”, vagy egyszerűen csak szerették volna gyakorolni a hébert, és ehhez a magyarok társasága nem megfelelő. Az előbbi kategóriához egy példa:

Én: Mit tudsz a magyarokról, akik Izraelben élnek?

Interjúalany19: Eleget ahhoz, hogy elkerüljem őket.

Én: Miért?

Interjúalany19: Nem tudom, mert nem viselkednek szépen.

Én: Volt valami rossz élményed?

Interjúalany19: Nagyon sok rossz történet van, nem is akarok beszélni róla. Ahogy mondtam, vannak magyar barátaink,⁵ de elkerüljük a nagyobb társaságokat. Nem nekünk való. Mi már asszimilálódtunk és nem tetszik nekünk ez a, tudod, pletykálás, egymás háta mögötti kibeszélése, kritizálása, stb. Ez egy nagyon magyar dolog és nem szeretjük. Lehet, hogy mi is ilyenek voltunk, de már nem. Remélhetőleg (nevet).

És egy példa a másodikra Interjúalany27-től:

Mondjuk úgy, hogy kerültem a magyarokat. Nem akartam folyton velük tölteni az időmet. Izraeliekkel voltam, hogy beszéljek és tanuljak. Az elején ez szándékos volt, és aztán mivel folyton izraeliekkel voltam előtte, utána is velük voltam feleségem is az. Csak most, mióta gyerekeim vannak, kezdtem el azon gondolkodni, hogy magyarokkal kéne lenni, hogy mástól is hallják a magyart, ne csak tőlem. Mások is vannak így, de nem találkoztunk

gyakran, mert mindenki máshol él, de ezen most dolgozni kell. (nevet)

Ezt az attitűdöt érdemes lenne megnézni más magyar bevándorló csoportoknál, hogy jelen van-e. Ezek alapján valószínűleg nehezebb egymásra számítani, egymás erőforrásait kihasználni a szó pozitív értelmében.

A tőkénél még érdekes lehet megemlíteni azokat, amik kontextus-specifikusak – Bourdieu nézőpontjához hűen. Ezek megfelelhetők a szimbolikus tőkének, melyek a helyi értékeket képviselik. Idetartozik a hadseregben való részvétel, ami mind inkorporált, mind intézményesített tőke szintjén fontos: az elmondások alapján ahhoz, hogy valaki munkát találjon, könnyítő körülménynek számíthat, ha szolgált az izraeli katonaságban. Az integráció sikerességéhez szintén sokat számít: itt egyfelől meg lehet ismerni a társadalmat, barátokat lehet szerezni, és nem utolsósorban a legkönnyebb módja a nyelv elsajátításának – az elmondások alapján. Egy másik fontos kulcsa az integrációnak az állampolgárságra való jogosultság, mely kiegészül a zsidó léttel, hiszen Izraelben az állam és a vallás nincs elválasztva, tehát például, ha valaki zsidó temetőben szeretne temetkezni, ahhoz nem elég állampolgárnak lenni. A betérés sokszor előkerült az interjúkban. Ez szintén mindkét formában fontos lehet, de az intézményesült módja több interjúalanyomnál merült fel, mint maga a tudás, amit a betérési folyamat során elsajátíthatnak (ez kizárólag a vallásosoknál jött

⁵ Feleségével ment ki.

szóba: volt két interjúalanyom, aki kétszer csinálta meg a betérést, mert a magyarországit nem fogadták el kint, és az egyikük kifejezetten élvezte ezt a helyzetet). A helyes információkkal való rendelkezés is fontosnak bizonyult, amit kizárólag azért említek meg itt külön, mert az izraeli bevándorlás egy specifikus helyzet a már korábban is említett kedvezményes bevándorlás politika miatt. Sőt, a bevándorlásra való ösztönzést közvetlenül és közvetve a Szochnut végzi, ahol – egyesek elmondása szerint – nem teljesen a valóságnak megfelelő információkat kapják a bevándorlás előtt állók.⁶ Ezt is említették mint visszatérésre való okot.

Habitus

Habitusukat tekintve, a magyarok (pontosabban az interjúalanyaim) stratégiái nagyon eltérőek. Egy részük – és ahogy említettem egy nagy részük – visszajön (vagy továbbmegy, vagy visszajön, és azután megy csak tovább), ők azok, akik valószínűleg – és ez egy másik munkahipotézisem – nem, vagy csak kevésbé tudtak változtatni a habitusaikon. Ezt egy fenti interjúalanyom idézetéből láthattuk (ld. a 93. old. közepén). Bourdieu elméletében – antimarxista lévén – azt próbálja bizonyítani, hogy az emberek viselkedését nem az határozza meg, milyen társadalmi osztályba születtek, hanem, hogy milyen társadalmi potenciállal rendelkeznek. A habitusaink tehát mindig ugyanolyanok lesznek, hiába váltunk környezetet. Úgy tűnik, hogy ezzel vannak, akik könnyebben tudnak együtt élni, ők ott maradnak, és vannak, akik kevésbé – ők a visszatérők és ők vannak többségben.

Konklúzió

Az interjúalanyaim főleg egyéni utakon tartják meg az identitásukat, az oroszokkal szemben, akik csoportosan is megtehetik ezt.⁷ Ez főleg a kultúrafogyasztásban és a nyelv átadásában merül ki. A kultúrafogyasztás alatt a magyar nyelvhasználatot, magyar ételek fogyasztását és ennek fontosságát, stb. értem, a nyelv átadásán pedig a gyerek magyar nyelvre való tanítását.

A többségi társadalomhoz képest – elmondásaik szerint – magasan képzettek, több az általános tudások, mint a helyieknek. Tehát itt inkább az inkorporált tőkéről van szó, semmint az intézményesültről. Gazdasági tőkéjüket tekintve azonban nyilvánvalóan kedvezőtlenebb helyzetben vannak hozzájuk képest, ám ha a többi bevándorló csoport-

⁶ „A Szochnut (The Jewish Agency For Israel) elsődleges célja, hogy kapcsolatot teremtsen Izrael és a diaszpóra zsidósága között. Eredetileg cionista szándékkal hozták létre közel száz éve, a mai napig is az Izraelben letelepedni vágyók legfőbb segítője” (ld. <http://www.szochnut.hu/szochnut>)

⁷ Orosz nyelvű iskolába adják a gyerekeiket, orosz közösségben élnek le akár az egész életüket, stb. Erről bővebben lásd például: Remennick 2002, 2003a, 2003b, 2003c; Amit 2012; Ben-Rafael 2006.

hoz hasonlítanánk őket, ez nem lenne ilyen egyértelmű. Az izraeli társadalom alapvető közel-keleti (mizrahi) és kelet-európai (askenázi) eredetű zsidók közti megosztottsága és egyenlőtlensége miatt a magyarok a privilegizált csoporthoz tartoznak alapértelmezett helyzetben, vagyis anélkül, hogy bármit tennének érte. Ebből fakadóan tehát például az etiópokhoz és irakiakhoz képest jobb helyzetben vannak. Egy másik fontos szempont a küldő ország gazdasági helyzete: így az amerikaiakhoz és franciákhoz⁸ képest már inkább rosszabb helyzetben vannak – legalábbis induláskor.

---

⁸ Annak ellenére, hogy a franciák között sok a szefárdi eredetű.

Bibliográfia

- Ager, A. – Strand, A. (2008) Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2):166-191. doi: 10.1093/jrs/fen016
- Amit, K. (2012) Social Integration and Identity of Immigrants from Western Countries, the FSU and Ethiopia in Israel. *Ethnic and Racial Studies*, 35(7):1287-1310.
- Amit, K. (2010) Determinants of Life Satisfaction Among Immigrants from Western Countries and from the FSU in Israel. [Az élettel való elégedettség meghatározó FSU és nyugati országokból érkező bevándorlók között Izraelben.] *Soc Indic Res* (2010) 96:515-534. DOI 10.1007/s11205-009-9490-1
- Ben-Rafael, E. (2006) *Building a Diaspora: Russian Jews in Israel, Germany and USA*. Boston: Brill.
- Bourdieu, P. (1999) Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In Angelusz Róbert (szerk.) *A társadalmi rétegződés komponensei*. Budapest: Új Mandátum, 156-177.
- Bourdieu, P. (2002) *A gyakorlati észjárás. A társadalmi cselekvés elméletéről*. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Bourdieu, P. (2010). A társadalmi rétegződés. Digitális Tankönyvtár. Mentés: 2016. június 11-én: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_19_Tarsadalmi_retegzodes_olasokonyv_szerk_Gecser_Otto/ch04s02.html
- Castles, S. – Miller, M.J. (2014) The age of migration: International population movements in the modern world. [A migráció kora: nemzetközi lakossági mozgások a modern világban.] New York, Guilford Press.
- Elias, N. (2004) *A civilizáció folyamata*. Budapest: Gondolat.
- Friedmann, J. (2002) "Placemaking as project? Habitus and migration in transnational cities". In Jean Hillier – Emma Rooksby (eds). *Habitus: A Sense of Place*. Aldershot: Hants, 299-316.
- Kelly, P. – Lusic, T. (2006) Migration and the transnational habitus: evidence from Canada and the Philippines. [Migráció és transznacionális habitus: bizonyíték Kanadából és a Fülöp-szigetéről.] *Environment and Planning*, 38:831-847.
- King, R. – Skeldon, R. (2010) 'Mind the Gap!' Integrating Approaches to Internal and International Migration. [Vigyázz! Integráló megközelítések az országon belüli és nemzetközi migrációhoz.] *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10):1619-1646. doi: 10.1080/1369183x.2010.489380
- Kovács A. (2004) Jews and Jewry in contemporary Hungary: results of a Sociological Survey. [Zsidók és zsidóság a mai Magyarországon: egy szociológiai survey eredményei.] András Kovács (szerk.) *JPR Reports* 1.

- Kovács A. (szerk.) (2011) *Magyarrá válni: bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái*. Budapest: MTA.
- Lareau, A. – Weinger, E. B. (2003) Cultural Capital in Educational Research: a Critical Assessment. [Kulturális tőke az oktatás kutatásában: egy kritikus értékelés.] *Theory and Society* 32 (5–6):567-606.
- Leshem, E. – Shiron, M. (2004) The Soviet Immigrant Community in Israel. [A szovjet bevándorló közösség Izraelben.] In Uzi Rebhun – Chaim I. Waxman (szerk) *Jews in Israel: Contemporary Social and Cultural Patterns* [Zsidók Izraelben: Mai társadalmi és kulturális minták.] Hanover: Brandeis University Press.
- McKay, D. (2001) Migration and masquerade: gender and habitus in the Philippines. *Geography Research Forum* 21:44-56.
- Péter Z. (2005). Helyváltozások és habitus. In Kovács Nóra (szerk.) *Tanulmányok a diaszpóráról*. Budapest: Gondolat – MTA Nemzeti Etnikai Kisebbségkutató Intézet, 30-40.
- Portes, A. (1998) Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24:1-24.
- Raijman, R. – Semyonov, M. (1998) Best of Times, worst of times and occupational mobility: The case of Soviet Immigrants in Israel. [Jó idők, rossz idők és foglalkozási mobilitás: az Izraelben élő szovjet bevándorlók esete.] *International Migration*, 36(3):291-312.
- Remennick, L. (2002) Transnational Community in the Making: Russian Jewish Immigrants of the 1990's in Israel. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 28(3):515-530.
- Remennick, L. (2003a) A Case Study in Transnationalism: Russian Jewish Immigrants in Israel of the 1990s. In Rainer Münz – Rainer Ohliger (eds.) *Diasporas and Ethnic Migrants: Germany, Israel, and the post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. London: Frank Cass, 370-384.
- Remennick, L. (2003b) What does integration mean? Social Insertion of Russian Immigrants in Israel. *Journal of International Migration and Integration* 4(1), 23-49.
- Remennick, L. (2003c) From Russian to Hebrew via HebRush: Intergenerational Patterns of Language Use among Former Soviet Immigrants in Israel. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 24(5):431-453.
- Sanders, J. M. – Nee, V. (1996) Immigrant self-employment: the family as social capital and the value of human capital. [Bevándorlók önalkalmazása: a család mint társadalmi tőke és az emberi tőke értéke.] *American Sociological Review*, 61(2):231-249.
- Szívós P. (2009) Az elsődleges és másodlagos habituszociológiai és tudományszociológiai fogalma a személyes és a hallgatólag tudás elméletének szemszögéből. *Polanyana*, 1–2:29-52.

Tsuda, T. (2009) "Why Does the Diaspora Return Home?". In Takeyuki Tsuda (szerk.) *Diasporic Homecomings: Ethnic Return Migration in Comparative Perspective* [Miért megy haza a Diaszpóra? Diaszporikus hazajövetelek: visszatérés etnikai összehasonlításban], Stanford, CA: Stanford University Press, 21-43.

Vácz G. (2014). *In-betweenness: is Hungarian aliyah a migration phenomenon?* Retrieved from CEU Sociology Department master theses. (2014/16).

Surányi Ráchel PhD-hallgató az Eötvös Loránd Tudományegyetemen és 4 éve az Izraelben élő magyarokat kutatja. Három hónapot élt Izraelben Erasmus+ ösztöndíjasként, és korábban is volt ott terepmunkát végezni. Junior kutatóként két nemzetközi kutatásban is részt vett, melyeknek fő témája a kisebbségi identitás volt. Szabadidejében önkéntesként részt vesz különböző nemzetközi és helyi projektekből, melyek az interkulturális, illetve vallásközi együttélést segítik elő.

